

Titel: Notesbog 15

Citation: "Notesbog 15", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K19*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Jette Knudsen; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2001 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-not15-kom-root.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K19

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

◀ »hende« : Regine Olsen (433,2 og 433,20).

I trykt udgave: Bind 19 side 431 linje 1

◀ **Infandum me iubet, Regina, renovare dolorem** : lat. 'Du befaler mig, Regine, at forny den usigelige smerte'. Let bearbejdet citat af Vergil (70-19 f.Kr.), *Æneiden* 2,3, som oprindeligt lyder: »Infandum, Regina, iubet renouare dolorem«, *P. Virgillii Maronis opera*, udg. af J. Baden, bd. 1-2, Kbh. 1778-80; bd. 1, s. 366. Jf. også *Virgils Æneide*, overs. af J.H. Schønheyder, bd. 1-2, Kbh. 1812; bd. 1, s. 51, hvor citatet gengives med: »Unævnlig Smerte byder du, o Dronning! / mig at fornye«. SK har tidligere anvendt citatet i journalen NB³, jf. *Pap.* VIII 1 A 446.

I trykt udgave: Bind 19 side 432 linje 1

◀ **den Replik om mig: det ender vistnok med, at Du bliver Jesuit** : Regines replik er lagt i munden på Assessor Wilhelm, der i anden del af *Enten – Eller* meddeler sin æstetiske ven: »Klog er Du, det kan man ikke negte Dig, og sandt er det, hvad en ung Pige sagde om Dig, at Du formodentlig endte med at blive Jesuit«, SKS 3, 223,1; jf. en optegnelse fra forsommeren 1848 i journalen NB⁵ (*Pap.* IX A 131), hvor SK giver Regines replik en lidt anden drejning. Spanieren Ignatius af Loyola stiftede i 1534 sin jesuiterorden, der blev kendt for en skånselsløs forfølgelse af egne mål.

I trykt udgave: Bind 19 side 432 linje 2

◀ **Regine** : Regine Olsen (1822-1904) var forlovet med SK fra 10. sept. 1840 til 11. el. 18. okt. 1841 (435,33).

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 2

◀ **Jeg saae hende først hos Rørdams** : Cathrine Georgia Rørdam (1777-1842), enke efter provst Thomas Schatt Rørdam (d. 1831), boede på Frederiksberg sammen med sønnen cand.theol. Peter Rørdam og sine tre døtre, hvoraf den yngste var Bolette (se følgende kommentar). SK mødte formentlig Regine første gang ved et besøg hos familien i foråret 1837.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 2

◀ **Bollette Rørdam** : Bolette Christine Rørdam (1815-87), forlovet med cand.theol. Peter Købke (d. 1839), virkede fra 1841-50 som husbestyrerinde hos sin bror Peter Rørdam, gift 1857 med sognepræst N.L. Feilberg.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 4

◀ **min Fader døde** : Michael Pedersen Kierkegaard døde den 9. august 1838 i en alder af 81. Hans sidste timer er beskrevet af sønnen Peter Christian Kierkegaard i dennes dagbog, NKS 2656, 4°, bd. 1, s. 100f.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 9

◀ **Jeg læste til Examen** : SK intensiverede sine teologiske studier efter faderens død, jf. journaloptegnelsen JJ:297, hvor SK om sin eksamen skriver, at »havde Fader vedblevet at leve, havde jeg aldrig faaet den«, SKS, 18, 234,2.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 10

◀ **I Sommeren 40 tog jeg theol. Embedsexamen** : SK blev teologisk kandidat den 3. juli 1840.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 12

◀ **Jeg reiste til Jylland** : SK indledte sin Jyllandsrejse lørdag den 18. juli 1840, jf. notesbog 6, SKS 19, 191,3, samt kommentaren hertil.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 13

◀ **I Aug kom jeg tilbage** : SK var atter i København den 7. eller 8. aug. 1840, jf. notesbog 6:35, SKS 19, 202,27, samt kommentaren hertil.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 16

◀ **Fortsæt** : fejl for Forsæt.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 19

◀ **lige udenfor deres Huus** : Regine boede hos sine forældre i Nye-Børs (matrikel nr. 66) i en nu nedrevet ejendom, som man kaldte »De sex Søstre«, ml. Børsen og Knippelsbro (se kort 2, C3). If. folketællingen af 1. feb. 1840 beboede familien Olsen husets første sal, og husholdningen er registreret som følger: »Terkild Olsen, 57. gift, Justitsraad og Kgl. Bogholder / Regina Malling, 62. do. Hans Kone / Maria Dorothea Frederike Olsen, 31. ugift, Deres Datter / Olivia Christiane Olsen, 29. ugift, Deres Datter / Oluf Christian Olsen, 26. ugift, Deres Søn, Student / Jonas Christian Olsen, 24. ugift, Deres Søn, Student / Cornelia Olsen, 23. ugift, Deres Datter / Regina Olsen, 19. ugift, Deres Datter / Kirstine Michelsen, 35. ugift, Tjenestepigek«.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 20

◀ **et Forhold til Schlegel** : Johan Frederik Schlegel (1817-96), student 1833, juridisk kandidat 1838, virkede en tid som huslærer i det olsenske hjem og udviklede her varme følelser for Regine. Schlegel indtrådte 1842 som volontør i Generaloldkammer- og Kommercekollegiets Handels- og Konsulatskontor, hvor han i 1847 blev fuldmægtig, året efter blev han »Chef for Kolonialkontoret«, mens han i 1854 blev udpeget som guvernør over de dansk-vestindiske øer, hvor han bl.a. forestod den administrative gennemførelse af de opgaver, som slavernes frigørelse i 1848 havde givet anledning til.

I trykt udgave: Bind 19 side 433 linje 33

◀ **I de senere Journaler ... findes hist og her en enkelt Bemærkning om hende** : jf. journalen NB⁷ dateret 21. aug. 1848 (*Pap.* IX A 262 og IX A 276), journalen NB⁹, dateret 2. jan. 1849 (*Pap.* X I A 24) og journalen NB¹⁰, dateret 9. feb. 1849 (*Pap.* X I A 200).

I trykt udgave: Bind 19 side 433m linje 2

◀ **op til Etatsraaden** : dvs. op til Regines far, Terkild Olsen (1784-1849), der var chef for Hoved- og Kontrabogholderkontoret under Finansdepartementet, beliggende på 1. sal i kancellibygningen på hjørnet ml. Børsen og Christiansborg Slot (se kort 2, B3). - **Etatsraaden**: egl. 'virkelig etatsråd', en titel, som if. forordning om rangen af 14. okt. 1746 var placeret i 3. klasse (af i alt ni) som nr. 3; i 1840 havde Terkild Olsen dog endnu kun rang af 'virkelig justitsråd', placeret i 4. klasse som nr. 3. Jf. fx »Titulaturer til Rangspersoner i alfabetisk Orden« i C. Bartholin *Almindelig Brev- og Formularbog* bd. 1-2, Kbh. 1844, ktl. 933; bd. 1, s. 49-56.

I trykt udgave: Bind 19 side 434 linje 1

◀ **En Poeniterende** : en, der angrrer el. gør bod.

I trykt udgave: Bind 19 side 434 linje 14

◀ **vita ante acta** : lat. 'liv før begivenhederne', 'forudgående levned'.

I trykt udgave: Bind 19 side 434 linje 14

◀ **erklærede, at hun havde taget mig af Medlidenhed** : En tilsvarende erklæring fremsætter den unge kvinde i »'Skyldig?' - 'Ikke-Skyldig?'«, SKS 6, 249,7-9.

I trykt udgave: Bind 19 side 434 linje 18

◀ **Billeten findes ordret i »det psykologiske Experiment«** : jf. »'Skyldig?' - 'Ikke-Skyldig?'« i *Stadier paa Livets Vei*, SKS 6, 173-454, hvor indholdet i billetten (dvs. et lille brev, almindeligvis overbragt af en tjener) gengives således: »For ikke oftere at gjøre Prøve paa, hvad der dog maa skee, hvad der, naar det er skeet, vel vil give Kræfter, som disse behøves: saa lad det være skeet. Glem fremfor Alt Den, der skriver dette; tilgiv et Menneske, der, om han end formaaede Noget, dog ikke formaaede at gjøre en Pige lykkelig«, SKS 6, 307,3-7. SKs oprindelige billet til Regine er ikke bevaret.

I trykt udgave: Bind 19 side 435 linje 16

◀ **Hun overskrider i qvindelig Fortvivlelse Grændsen** : SK sigter formentlig til, at Regine, efter at hun den 11. aug. 1841 havde modtaget billetten og ringen, forsøgte at få SK i tale i hans lejlighed i Nørregade (439,1), jf. optegnelsen »Mit Forhold til hende« fra o. 1. sept. 1849 i journalen NB¹²: »Istedetfor at lade Sagen nu være afgjort, gaaer hun op paa mit Værelse i min Fraværelse og skriver mig en aldeles fortvivlet Billet, hvor hun besværger mig for Jesu Christi Skyld og ved Mindet om min afdøde Fader ikke at forlade hende« (*Pap.* X I A 667, s. 422).

I trykt udgave: Bind 19 side 435 linje 22

◀ **Saa brast det, omtrent to Maaneder efter** : SK brød endegyldigt forlovelsen med Regine den 11. el. 18. okt. 1841 (se den følgende kommentar), jf. *Pap.* X I A 667, s. 422.

I trykt udgave: Bind 19 side 435 linje 33

◀ **Theateret ... træffe Emil** : Emil Ferdinand Boesen (1812-81), student 1829, cand.theol. 1834, lærer ved v. Westens Skole indtil 1849, derpå residerende kapellan i Horsens og fra 1863 stiftsprovst i Århus. Boesen var SKs bedste ven siden de tidligste ungdomsår. »Hvilken Dato det var jeg hævdede Forlovelsen«, skriver SK i nov. 1849, »veed jeg ikke«, men efter en rekonstruktion af »de nærmest omkring liggende Fakta« mener han, at bruddet må have fundet sted »11te eller 18de October«. Som et af disse »Fakta« anfører han, at den dag, bruddet var en realitet, »gaves om Aftenen i Theateret: den hvide Dame, og der var jeg for at søge En, jeg skulde tale med« (B&A bd. 1, s. 264). Skuespillet *Den hvide Dame* blev opført på Det kgl. Teater den 12. og 18. okt. 1841. Husker SK rigtigt, når han hævder, at det var dette stykke, der blev spillet den dag, forlovelsen ophørte, kan datoen kun være den 18. okt.

I trykt udgave: Bind 19 side 435 linje 36

◀ **at man bliver feed ved at gifte sig** : Den pågældende replik er lagt i munden på en unavngiven herre i »'Skyldig?' – 'Ikke-Skyldig?'«, SKS 6, 344,33.

I trykt udgave: Bind 19 side 435m linje 12

◀ **Den Replik: at man kan hæve en Forlovelse paa to Maader saa vel ved Hjælp af Agtelse som ved Hjælp af Kjerlighed. Hendes Replik: jeg troer egl. at Du er gal** : Begge replikker findes i »'Skyldig?' – 'Ikke-Skyldig?'«, SKS 6, 357f.

I trykt udgave: Bind 19 side 435m linje 17

◀ **ikke usocratisk** : altså sokratiske, her nærmest i betydningen: drillende, fiffigt.

I trykt udgave: Bind 19 side 435m linje 35

◀ **Etatsraaden** : dvs. Regines far, 434,1.

I trykt udgave: Bind 19 side 436 linje 1

◀ **Min Broder** : Peter Christian Kierkegaard (1805-88), disputerede 1836 for den teologiske licentiatgrad, fra 1842 sognepræst for Pedersborg og Kindertofte ved Sorø.

I trykt udgave: Bind 19 side 436 linje 23

◀ **Jeg reiste til Berlin** : SK påbegyndte sin rejse til Berlin den 25. okt. 1841 og vendte tilbage til København den 6. marts 1842, jf. notesbog 8:2, SKS 19, 225,21, samt kommentaren hertil.

I trykt udgave: Bind 19 side 436 linje 28

◀ Præstens **Melange**: blanding, især af tobak, her nærmest i betydningen: snak eller rodsammen.

I trykt udgave: Bind 19 side 436 linje 35

◀ **Hun fremtog en lille Seddel, hvorpaa stod et Ord af mig** : Sedlens ordlyd er ikke overleveret.

I trykt udgave: Bind 19 side 436m linje 1

◀ **jeg skulde komme ligesom Wilhelm i Lenore** : SK sigter til balladen *Lenore* (1774) af den ty. digter Gottfried August Bürger (1747-94), jf. fx *Bürgers Gedichte*, Gotha 1828, s. 48-57. I den pågældende passus berettes om den døde kriger Vilhelm, der en sen natte-time henter sin elskede Lenore og rider af sted med hende til sin grav på kirkegården.

I trykt udgave: Bind 19 side 436m linje 16

◀ **arbeide hende flot** : at gøre noget (fx et skib) flot er at bringe det til at flyde, bringe det fri af grunden.

I trykt udgave: Bind 19 side 436m linje 21

◀ **billigere Vilkaar** : rimeligere vilkår.

I trykt udgave: Bind 19 side 436m linje 26

◀ **At denne Adfærd ... har det unge Msk. hos Constantin Constantius udviklet** : SK sigter her til *Gjentagelsen. Et Forsøg i den eksperimenterende Psychologi af Constantin Constantius*, der udkom 16. okt. 1843. I denne bog træffer Constantin Constantius sammen med et ungt menneske, der hovedkulds har forelsket sig i en pige; forelskelsen udløser så voldsomme, kunstneriske kræfter i ham, at den konkrete pige

nærmest bliver til ulejlighed. Da det unge menneske imidlertid ikke kan få sig selv til at forklare pigen »Forvexlingen, at hun blot var den synlige Skikkelse, medens hans Tanke, hans Sjæl søgte noget Andet, som han overførte paa hende« (SKS 4, 18,33-35), foreslår Constantin Constantius ham at anvende følgende metode: »Tilintetgjør Alt, forvandl Dem selv til et foragteligt Menneske, der kun har sin Glæde af at gjække og bedrage. (...) See først om muligt at blive hende lidt ubehagelig. Dril hende ikke, det hidser. Nei! vær ustadig, vrøvlevorren, gjør en Dag Eet, en anden et Andet, dog uden Lidenskab, i en fuldkommen Slendrian (...). Frembring bestandig istedenfor al Elskovens Lyst en vis vammel *quasi*-Elskov, der hverken er Ligegyldighed eller Attraa; lad hele Deres Optræden være ligesaa ubehagelig, som det er at see en Mand savle«, SKS 4, 19,16-33.

I trykt udgave: Bind 19 side 436m linje 27

◀ **Den Dag jeg ... sendtes uaabnet tilbage** : Brevet er ikke bevaret og dets indhold ikke på anden vis overleveret.

I trykt udgave: Bind 19 side 436m linje 31

◀ **»Forførerens Dagbog« er skrevet for hendes Skyld** : I en udateret optegnelse i journalen NB¹⁰ fra 1849 skriver SK: »'Forførerens Dagbog' har jeg skrevet for hendes Skyld, for at klare hende ud af Forholdet« (Pap. X 1 A 266, s. 177). Denne tanke om dagbogen som et fromt bedrag af Regine gentages på en løs lap dateret 13. okt. 1853 med formuleringen: »'Forførerens Dagbog' var jo for at støde fra, eller som det hedder i 'Frygt og Bæven' 'naar Barnet skal vænnes fra, da sværter Moderen sit Bryst'« (Pap. X 5 A 146, s. 151).

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 1

◀ **Forordet til de to opbyggelige Taler er beregnet paa hende** : jf. forordet til *To opbyggelige Taler* (Kbh. 1843), SKS 5, 13; se endvidere kommentaren hertil i SKS K5, 35.

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 2

◀ **Bogens Datum, Dedicationen til Fader** : Forordet er dateret den 5. maj 1843, SKs 30-års fødselsdag, jf. SKS 5, 13, mens talerne er helliget SKs far, Michael Pedersen Kierkegaard, jf. SKS 5, 11.

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 3

◀ **Jeg var i Berlin kun et halvt Aar** : SK var i Berlin o. 4½ md., 436,28.

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 6

◀ **efter Mynsters Prædiken 1ste Paaskedag** : Jakob Peter Mynster (1775-1854), fra 1834 biskop over Sjællands stift, prædikede 1. påskedag den 27. marts 1842 til aftensang i Vor Frue Kirke, jf. *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (i daglig tale kaldet *Adresseavisen*) den 26. marts 1842, nr. 71.

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 9

◀ **under mine Auspicier** : dvs. under mit opsyn og med min støtte.

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 17

◀ **Kort før Forlovelsen med Schlegel fik hun Øie paa mig i en Kirke** : Den 16. april 1843, 1. påskedag, prædikede biskop Mynster til aftensang i Vor Frue Kirke (se kort 2, B1). SK har givet en fyldig beskrivelse af episoden i JJ:107, SKS 18, s. 174f., hvor man dog ikke får det indtryk, at SK skulle være bekendt med forlovelsen.

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 17

◀ **Den Dag der blev lyst for hende, sad jeg i Frelsers Kirke** : Det vides ikke, hvornår der blev lyst for Regine Olsen og Johan Frederik Schlegel, men de blev gift den 3. nov. 1847 i Vor Frelsers Kirke på Christianshavn (se kort 2, C4).

I trykt udgave: Bind 19 side 437 linje 30

◀ **noget der rigtignok aldeles mislykkedes** : SK sigter formentlig her til den omstændighed, at *Enten – Eller* blev en publikumsucces, hvilket ikke mindst skyldtes »Forførerens Dagbog«, jf. tekstredøgørelsen, SKS K2-3, 61.

I trykt udgave: Bind 19 side 437m linje 7

◀ **Nu er Etatsraaden død** : Den 29. juni 1849 bragtes i *Adresseavisen* nr. 150 følgende dødsannonce:
»Natten mellem den 25de og 26de Dennes bortkaldte Herren efter 40 Aars Ægteskab min elskede Mand, mine 6 Børns Fader, Terkild Olsen, Etatsraad og Ridder af Dannebrog. / Regina Olsen, født Malling.« Jf. journalen NB¹², *Pap.* X 1 A 569.

I trykt udgave: Bind 19 side 438 linje 1

◀ **hun vilde døe af Kjerlighed** : Da SK brød forlovelsen (435,33), skulle Regine angiveligt have skreget, at det blev hendes død, hvilket SK tolkede som et udtryk for, at han nu havde fået et mord på sin samvittighed, jf. en optegnelse fra maj 1847 i journalen NB, *Pap.* VIII 1 A 100.

I trykt udgave: Bind 19 side 438 linje 12

◀ **Hun har een Gang viist mig, hvor langt hun kan gaae ud over Grændsen** : 435,22.

I trykt udgave: Bind 19 side 438 linje 16

◀ **cfr etsteds i Journalen NB12 henimod midtveis** : jf. journalen NB¹², dateret 19. juli 1849, *Pap.* X 1 A 648.

I trykt udgave: Bind 19 side 438m linje 1

◀ **ønskede at være Skuespillerinde** : sml. journaloptegnelsen JJ:115, hvor SK omtaler Regines ønske om at blive »Theaterprinsesse«, *SKS* 18, 178,7.

I trykt udgave: Bind 19 side 438m linje 5

◀ **medens jeg boede paa Nørregade paa 1ste Sal** : SK boede i Nørregade, matrikelnr. 230 A, det nuværende nr. 38, fra april eller okt. 1840 til okt. 1844.

I trykt udgave: Bind 19 side 439 linje 1

◀ **Velin-Exemplarer** : bøger trykt på et glat, pergamentagtigt papir, der anvendtes som fornemt brevpapir og til eksklusive bogtryk.

I trykt udgave: Bind 19 side 439 linje 12

◀ **et Brev, bestemt til at aabnes efter min Død, som angaaer hende** : jf. *B&A* bd. 1, nr. XXI, s. 25.

I trykt udgave: Bind 19 side 439 linje 14

◀ **Schlegel (...) har gjort Lykke** : J.F. Schlegel (433,33) blev den 29. dec. 1848 ansat i Finansministeriet som »Chef for Kolonialkontoret«, jf. journalen NB⁹, dateret 2. januar 1849, *Pap.* X 1 A 24.

I trykt udgave: Bind 19 side 439 linje 29

◀ **hvad Jfr. Dencker har fortalt mig** : Elise Dencker var husbestyrerinde hos Johan Christian Lund, der boede på hjørnet af Købmagergade og Klareboderne (se *kort 2, C2*), og som havde været gift med SKs søster Nicoline Christine fra 1824 til hendes død i 1832. I folketællingen af 1. feb. 1845 er Elise Dencker registreret som en 44-årig ugift »Huusjomfrue«, født i Eckernförde. Hun gik for at være striks og vanskelig, men hvilken relation, hun havde til Regine, vides ikke.

I trykt udgave: Bind 19 side 440 linje 1

◀ **at hun 2 Maaneder før det Afgjørende fik et Skilsmisse-Brev** : (435,16).

I trykt udgave: Bind 19 side 440 linje 9

◀ **trække et heelt Alphabet mere ud** : alluderer formentlig til sætterens brug af forskellige skrifttyper.

I trykt udgave: Bind 19 side 440 linje 14

◀ **Hvad Cornelia angaaer, da har hendes Forlovelse i en vis Forstand bedrøvet mig** : Cornelia Olsen (1818-1901), Regines storesøster, giftede sig den 6. nov. 1849 med F.E. Winning, men hvornår hun forlovede sig, har ikke kunnet oplyses. Jf. i øvrigt journaloptegnelsen JJ:300: »Under Titlen Privatissimer og holdt saa zarte som muligt kunde jeg have Lyst at tegne en qvindelig Figur, der netop var stor ved sin elskelige beskedne bly Resignation (fE en noget idealiseret Cornelia Olsen, den fortræffeligste qvindelige Figur, jeg har kjendt, og den eneste, der har afnødt mig Beundring). Hun skulde opleve at Søsteren var gift med den hun selv elskede. Det er Collisionen for Resignation«, *SKS* 18, 234f.

I trykt udgave: Bind 19 side 441 linje 2

◀ **Interpretation** : fortolkning.

I trykt udgave: Bind 19 side 441 linje 27

◀ **hende, som slet ikke var religiøst udviklet** : I en bestræbelse på at udvikle Regine religiøst læste SK ifølge eget udsagn i journalen JJ:145 »engang om Ugen (...) Mynsters Prædikener op for hende«, SKS 18, 187,31.

I trykt udgave: Bind 19 side 442 linje 9

◀ **hiin General, der selv commanderede da han blev skudt** : Hvilken general, SK sigter til, har ikke med bestemthed kunnet afgøres.

I trykt udgave: Bind 19 side 442 linje 21

◀ **Goethes Frederikke, der afslaaer ethvert Ægteskab, fordi det maa være en Pige nok at have elsket Goethe** : Friederike Brion (1752-1813), præstedatter fra Sesenheim ved Strasbourg, var kæreste med Johann Wolfgang Goethe (1749-1832) fra okt. 1770 til aug. 1771. Goethe fortæller om forholdet i 10., 11. og 12. bog af *Aus meinem Leben. Dichtung und Wahrheit*, jf. *Goethe's Werke. Vollständige Ausgabe letzter Hand* bd. 1-60, Stuttgart og Tübingen 1828-42, ktl. 1641-1668 (bd. 1-55); bd. 25-26, 1829, især bd. 26, s. 80-84 og s. 118-121. Forholdet ophørte på Goethes foranledning, da han efter endt eksamen forlod Strasbourg. Friederike levede resten af sine dage i enlig stand.

I trykt udgave: Bind 19 side 442 linje 33

◀ **da jeg første Gang saae hende** : (433,2).

I trykt udgave: Bind 19 side 443 linje 13

◀ **»vor egen kjære, lille Regine.«** : SK citerer her sig selv, idet han i et udateret brev til Regine fra forlovelsens første tid omtaler hende som »Vor egen lille Regine«, B&A bd. 1, s. 47. Da SK i efteråret 1849 går med planer om i brevform at ville indvie Regine i nogle af grundene til forlovelsens forlis, genanvender han udtrykket »'vor egen kjære lille Regine'«, B&A bd. 1, s. 254.

I trykt udgave: Bind 19 side 444 linje 2

◀ **Hende skyldes den Fortælling om en Pige og en Karl** : Den pågældende historie har ikke kunnet identificeres.

I trykt udgave: Bind 19 side 443m linje 5

◀ **Frue Munter, der løb bort med Pollon** : Historiens aktører har ikke kunnet identificeres.

I trykt udgave: Bind 19 side 443m linje 11

◀ **see det er »Frygt og Bæven.«** : jf. Fil 2,12, hvor Paulus skriver til filipperne: »Derfor, mine kære, I, som altid har været lydige: Arbejd med frygt og bæven på jeres frelse, ikke blot som da jeg var til stede, men endnu mere nu i mit fravær.« SK synes her i særlig grad at forbinde sin egen erotiske krise med temaer i sit værk *Frygt og Bæven* fra 1843.

I trykt udgave: Bind 19 side 444 linje 32

◀ **lig hine Dæmoner i Eventyret** : SK sigter formentlig her til sine dæmoniske variationer over fortællingen om Agnete og Havmanden i *Frygt og Bæven*, jf. SKS 4, 183-191. Motivet vinder personlig dybde i journaloptegnelsen JJ:120, hvor SK udkaster de første skitser til værket, jf. SKS 18, 180.

I trykt udgave: Bind 19 side 445 linje 1